

husity obecně považoval za nebezpečné kacíře, pak v táborech a orebitech viděl následovníky valdenských, kteří své bludy rozsávali i v rakouských zemích.

Zimmermannova edice je po všech stránkách vzorná. Mám jen dvě připomínky. Pro lepší přehlednost mohly být vloženy dokumenty označeny čísla a datem vydání po vzoru edice Birkovy. Kromě toho postrádám konkordanční tabulku dokumentů v Carlierově *Liber de legationibus* a v *Regestrum* Jana z Tours. Úvod k edici přináší celou řadu cenných poznatků o textech kompaktát, které jsou zatím dostupné jen v naprosto nevyhovujících edicích. Toto desiderium patří k mnoha dalším vydavatelským dluhům domácí mediévistiky, která pro absurdní systémem uplatňovaný v dnešním hodnocení dějepisné produkce ztratila i poslední špetku zájmu o nevědeckou ediční činnost. Lze jen doufat, že nebudeme stále čekat na edice přicházející ze zahraničí.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Pamětní kniha města Brna z let 1391–1515, ed. Miroslav FLODR, Maticе moravská, Brno 2010

647 s., ISBN 978-80-86488-66-0

Edice obsáhlého rukopisu Pamětní knihy z let 1391–1515 z Archivu města Brna organicky navazuje na vydání *Pamětní knihy z let 1343–1376* (1379), jež se dočkala publikace před sedmi lety rovněž péčí M. Flodra. Zpřístupnění obou rukopisů odborné veřejnosti je pro badatele a badatelky zabývající se dějinami měst ve středověku bez nadsázky darem z nebes. Jedná se o jeden z nejvýznamnějších pramenů tohoto typu v našich zemích i ve středoevropském kontextu. Díky širokému tematickému spektru obsažených zápisů (z jednání městské rady, zápisy pamětního charakteru ve vlastním slova smyslu, řemeslnická statuta, rozhodčí a smírčí řízení, kupní smlouvy a vzdání majetku, sirotčí záležitosti, testamety atd.) můžeme sledovat život středověkého města i jeho obyvatel a obyvatelek v mimořádně širí. Zápisy jsou konkrétní, datované, je zde často popsán kontext jejich vzniku, tudíž je na rozdíl od brněnské Právní knihy páraře Jana z poloviny 14. století (editované v letech 1990–1993 také M. Flodrem) možné v obou pamětních knihách reflektovat kontext jednotlivých případů, postup jejich projednávání před městskými přísežnými a někdy také genezi projednávání

záležitostí. V kombinaci s brněnskými berními prameny, ať již editovanými (z let 1343–1365 B. Mendlem, z let 1367, 1387, 1389 a 1432 K. Urbánkovou a V. Wihodovou), či dosud nevydanými, umožňují pamětní knihy sledovat – byť s řadou obtížemi – také životní osudy jednotlivých měšťanů a měšťanek, což je v našich zeměpisných šířkách konstelace mimořádně příznivá. Tyto prameny byly k podobným účelům samozřejmě využívány již v minulosti (za všechny badatele jmenujme alespoň B. Mendla, J. Mezníka, J. Marka a O. Vičara), existence edice s podrobným jmenným a tematickým rejstříkem však jejich potenciální využití výrazně usnadňuje.

I přes nastíněné možnosti jsou však obě edice také darem do jisté míry danajským. Obsáhlou a mnohvrstevnatou materií totiž nebylo možné i přes pečlivé zpracování rejstříku (především v prvním díle) vždy systematizovat, tudíž je nutné – pokud chceme mít jistotu, že jsme danou problematiku prostudovali vyčerpávajícím způsobem – projít její text alespoň zběžně celý. Můžeme si být jisti, že při tom objevíme řadu mimořádně zajímavých detailů, ale ne vždy je tento postup časově možný. Starší pamětní kniha je sice řazena abecedně a v návaznosti na to i chronologicky, v novější zase můžeme zhruba od poloviny 15. století sledovat tendenci opatřovat kvůli lepší orientaci jednotlivé záznamy stručným nadpisem, který je typický především pro testamety a testamentární řízení, jež tvoří hlavní náplň knihy od 80. let 15. století. Zmíněné snahy však nejsou ani v jednom případě systematické a z dnešního pohledu orientaci v textu příliš neusnadňují. Uvedené skutečnosti mohou vést k úvaze, zda by v případě tohoto typu edice nebylo vhodné, přiložit ke knize také datový nosič s elektronickou verzí, která by umožňovala fulltextové vyhledávání. Vzhledem k rozkolísané dobové ortografii by sice ani tento typ hledání nebyl vždy jednoduchý, přece jen by ale práce s pramenem byla minimálně o jednu úroveň snazší.

S ohledem na unikátní erudici editora a jeho hlubokou obeznámenost jak s právní normou reprezentovanou ve středověkém Brně především Právní knihou páraře Jana a tzv. Manipulem, tak s právní praxí, kterou do jisté míry zosobňují obě pamětní knihy, může překvapit, že se M. Flodr v předmluvě pamětních knih nevěnoval hlubšímu rozboru jednotlivých tematických okruhů. V obou případech editor pouze stručně pojednal o podobě a genezi rukopisu, dotkl se otázek chodu městské kanceláře, nicméně vedle hlubšího obsahového rozboru například zcela absentuje zohlednění stavu

dochování podobného typu písemností u nás či v okolních zemích a případné srovnání s brněnskou situací. Problematické je také využití edice pamětních knih z pohledu lingvistického, protože autor ani v jedné z knih neosvětlil transkripční pravidla, která užíval pro převedení středověkých latinských, německých a v malé míře i českých zápisů, z nichž jsou knihy sestaveny. Je přitom zřejmé, že i vynikající editor, jako je M. Flodr, se musel v průběhu přípravy edice potýkat s řadou stejně tak složitých, jako zajímavých otázek, a nezbyvá než litovat, že do své „dílny“ nenechal uživatele a uživatelsky svých publikací na chvíli nahlédnout.

MICHAELA MALANÍKOVÁ

Žilinská právní kniha. Preklad magdeburského práva, zápisy právnych úkonov žilinských mešťanov, ed. Rudolf KUCHAR, Veda, Bratislava 2009

208 + 170 s., ISBN 978-80-224-1109-7

Edice právních a městských knih jsou již více než století jednou z výkladních skříní medievistiky, ovšem tempo a počet edičních počínů obvykle zdaleka neodpovídá významu, který tento typ pramene má pro poznání života středověkých měst. Proto je každý přírůstek v této oblasti důležitou pomůckou, zpřístupňující unikátní prameny širšímu okruhu zájemců a zároveň chránící originál před nenávratnou ztrátou jedinečných dat v případě jeho zničení. Editovaná právní kniha je nejstarším obsáhlejším dokladem vývoje slovenštiny v pozdním středověku a raném novověku, což v rámci diskusí o utváření slovenského jazyka zvyšuje její hodnotu pro historické a jazykové bádání. Nutno poznamenat, že starší bádání naopak považovalo jazyk knihy za ukázkou kontaminace staré češtiny lexikálními, morfológickými i hláskoslovnými slovakismy.

V oblasti zemí svatoštěpánské koruny se městské a právní knihy prosazují ve větší míře od 14. století v souvislosti se zahušťováním městské sítě a v návaznosti na starší středoevropské vzory procházejí rychlým rozvojem po stránce kvantitativní i kvalitativní. Žilina je poprvé v pramenech uváděna jako město v roce 1312, lokace městské obce proběhla pravděpodobně koncem 13. století díky příchodu německojazyčných kolonistů ze slezského Těšína. V roce 1369 si Žilina se svolením krále zvolila za odvolací stolicí město Krupinu, pro dokreslení situace ve městě a obsah editovaného pramene

je důležitý rok 1381, kdy uherský a polský král Ludvík I. zrovnoprávnil žilinské měšťany německého a slovenského jazyka listinou označovanou tradičně jako *Privilegium pro Sclavis*.

Označení Žilinská právní kniha (ŽPK) nevystihuje úplně přesně podstatu pramene, který sestává z několika odlišných částí. Nejstarší částí knihy je německojazyčný opis souboru právních článků z roku 1378, tradičně historiky označovaný jako „text magdeburského práva“, sestavený na základě Saského zrcadla a mladších právních sbírek včetně práva vikpildního a přizpůsobený místním poměrům. Novější bádání jej považuje za opis práva města Krupiny, vzniklý na základě zmíněného přechodu na krupinské právo. Následují soudobé opisy rudnavských městských a horních práv, překlad výše zmíněného právního souboru do slovenštiny z podnětu žilinského rychtáře Václava Pangráce roku 1473, slovenské záznamy právních pořízení žilinských měšťanů z let 1451–1561 a německé a latinské záznamy z let 1380–1462, zapisované podle konkrétní potřeby bez chronologické posloupnosti. Je zřejmé, že označení „právní kniha“ lze vztáhnout beze zbytku pouze na část rukopisu, ovšem ve srovnání s dřívějším vágním „Žilinská kniha“ alespoň přesněji popisuje jeho důležitou součást.

ŽPK byla věnována již v minulosti značná pozornost jak po stránce obsahové a jazykovědné, tak i z hlediska editorského. Krátce po jejím znovobjevení vyšla v roce 1934 zásadní edice Václava Chaloupeckého, pojatá coby transkripce textu do staré češtiny a jeho přizpůsobení dobovému úzu kolem roku 1500. To silně omezilo možnosti dalšího lingvistického bádání a vyvolalo reakci ze strany slovenských historiků, dokládajících četné nesrovnalosti a chyby Chaloupeckého edice. Z mladších prací zaslouží uvést především rozsáhlý slovník, zpracovaný Františkem Ryšánkem a vydaný roku 1954, důkladná edice německého právního textu od Ilpa Tapani Piirainena z roku 1972 nebo novější slovníková příručka k německému a slovenskému textu městského práva z pera Márie Papsonové z roku 2003. Mezi dosavadní literaturou k tématu vynikají texty Rudolfa Kuchára, který se věnuje otázkám souvisejícím se ŽPK již od 60. let 20. století. Vrcholem jeho dlouholetých výzkumů byly dva ediční počiny z let 1993 a 2001, zpřístupňující formou transliterace překlad magdeburského práva z roku 1473 a záznamy o právních úkonech měšťanů z let 1451–1561. Obě edice byly ovšem zaměřeny pouze na slovenskojazyčné záznamy, takže značná část rukopisu zůstala bez kritické edice. Tento nedostatek vedl editora k rozhodnutí publikovat nově celý text včetně latinských a německých zá-